

Divadlo – prolínání světů i okno do romské duše. Úvod k fotografické příloze²

Předkládaný soubor fotografií představuje výběr z několika divadelních představení posledních deseti let, v nichž Romové nejen účinkovali, ale podíleli se na nich také jako jejich tvůrci či iniciátoři. Zachycené projekty propojují profesionální i komunitní divadelní činnost a ukazují širší témat i forem, jimiž se současné romské divadlo vyjadřuje. Vytváří se tak prostor pro sdílení jedinečných zkušeností, otevření citlivých a současných společenských témat, do nichž jsou diváci vtahováni – ať už aktivním vstupováním do hereckých rolí, nebo přemýšlením o životních zkušenostech, či vlastních předsudcích.

Jednou z organizací, která se cíleně zaměřuje kromě jiného na podporu romského umění a kulturních aktivit, je AraArt (v romsko-anglickém překladu Pozor, umění). Divadelní tvorbě se věnuje od svého vzniku na přelomu let 2011–2012. První autorskou inscenací, kterou její ředitel David Tišer v roli režiséra představil, byla hra *Gulí daj* (2011), volně inspirovaná českou Polednicí, která metaforicky zpracovává postavení Romů ve společnosti. Inscenace kombinuje činoherní prvky se zpěvem a dalšími technikami, přičemž silným motivem je například projekce fotografií úspěšných romských osobností doprovázená klasickou skladbou Óda na radost.

AraArt se začalo již v roce 2017 věnovat také Divadlu utlačovaných jako specifické metodě sociálního divadla, a to ve spolupráci s odbornicemi Danou Moree a Lízou Urbanovou. Metoda scénického zpracování stojí na skutečných životních příbězích, osobních zkušenostech a na hereckém prožitku, přičemž není pouhou prezentací příběhů, ale snaží se rovněž aktivně zapojit publikum a hledat různé způsoby ke změně sociální reality. Představení *Kaj miro than* (Kde je mé místo, 2018) tak ukazuje každodenní situace v práci či v běžném životě, v nichž Romové naráží na předsudky ze strany svého okolí.

Inscenace *...a zase jsme spali pindral* (2017), tedy „nohama proti sobě“, představuje průřez romskou historií od doby Marie Terezie přes druhou světovou válku a éru Československa až téměř po současnost. Scénář vychází z literárních předloh Gejzy Demetera, Zory Horváthové, Ilony Ferkové nebo Emila Ciny.

1 Renata Berkyová působí v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a je doktorandkou sociálních dějin na FF UK. E-mail: berkyova@usd.cas.cz

2 Jak citovat: Berkyová, R. (2025). Divadlo – prolínání světů i okno do romské duše. Úvod k fotografické příloze. *Romano džaniben*, 32(2), 117–120. DOI: <https://doi.org/10.66576/kkqrzm08>

Vedle Pavlína Matiové a Marty Balážové se v představení objevil také Milan Grus v roli představitele většinové společnosti, hudebně hru doprovázel Tibor Žida.³

Historickými milníky 20. století provádí diváky i hra *Dajori* (Maminka, 2022), v níž Pavlína Matiová ztvárňuje čtyři různé ženské hrdinky. Inspirací pro perspektivu romských žen se staly povídky romských autorek Tery Fabiánové, Evy Danišové a Ilony Ferkové.

Na práci s romskými příběhy navázaly i další inscenace: *Čirikloro, aneb co říká ptáček* (2016), hravá hudební pohádka inspirovaná textem Mileny Hübschmannové, stejně jako *Pal e marikli* (O chlebové placce, 2023), vycházející z motivů tří romských pohádek, které kladou důraz na herecké výkony. Ty naplno předvedli romští herci Michal Žolták a Nikolas Ferenc v posledně zmiňované hře v roli dvou pekařů. Tato hra plná vtipu a fúze česko-romských melodií je také viditelně obohacená o znalosti Nikolase Ference získané studiem loutkového divadla na DAMU, díky nimž mohl využít např. metodu tzv. objektového divadla pro tvorbu postav a efektů pomocí těsta a kuchyňských pomůcek.

Významným posunem v současné romské divadelní tvorbě je také účinkování romských herců a hereček na zavedených repertoárových scénách divadel, jako jsou Divadlo Husa na provázku či Divadlo Minor. Reflexi i fotografie z představení *Gádzové jdou do nebe* (Divadlo Husa na provázku, 2020) jsme již představili v jednom z dřívějších čísel časopisu (Heráková, 2020). David Tišer a Pavlína Matiová, jako jedni z výrazných romských divadelníků, kteří v představení účinkovali, navázali na tuto spolupráci a spolu s Nikolasem Ferencem hráli i v další divadelní hře tohoto divadla – *Bídníci* (2022).

Pozoruhodnou společenskou událostí se stalo divadelní představení *Černý partyzán* (Divadlo Minor, 2025), inspirované motivy historické třísvazkové publikace *Česká cikánská rapsodie* (Serinek a Tesař, 2016). Inscenace určená pro děti od 9 let vychází ze skutečného příběhu Josefa Serinka, českého Roma, přeživšího válečné perzekuce a pozdějšího partyzánského velitele, jímž se stal po útěku z koncentračního tábora v Letech u Písku. Hlavní roli Serinka, s krycím odbojářským jménem Černý, ztvárnil Richard Samko.

Životní událost byla inspirací také pro Ilonu Ferkovou, která spolupracovala – v roli hlavní hrdinky i spoluautorky – na inscenaci *Djelem, djelem* (2022), jež vypráví autentický příběh migrace rokycanských žen do Velké Británie.⁴ Inscenaci uvedlo ochotnické romské divadlo Trajo z Rokycan, které navazuje na krátkou zkušenost se secvičováním divadelního představení z konce osmdesátých let, na

3 Celé představení je ke zhlédnutí na YouTube kanálu AraArt:
<https://www.youtube.com/watch?v=Fo08ytW1fHY>

4 Ilona Ferková napsala povídky na motivy své vlastní zkušenosti s pobytem v Anglii a publikovala je v *Romano džaniben* již v roce 2008 (Ferková, 2008).

jehož vzniku v Rokycanech se Ilona Ferková již tehdy aktivně podílela.⁵ Z pera této mimořádně činné autorky přinášíme v tomto čísle její novou povídku tematizující domácí násilí. Ilona Ferková se ji rozhodla sepsat poté, co se zúčastnila prezentace výsledků výzkumu domácího násilí v romských rodinách v roce 2025 – viz dále.

Tento výzkum se stal stěžejní činností ženské romské skupiny Manushe pro rok 2025. Založení této skupiny pod organizací Slovo 21 i její aktivity a výsledky rozsáhlého výzkumu mezi pěti sty romskými ženami z celé České republiky v tomto čísle představila Claudie Laburdová. Jedním z výstupů projektu organizace Slovo 21 bylo také divadelní představení *(Na)blas* (2025) připravené metodou Divadla utlačovaných. Představení otevřelo otázky specifické zkušenosti romských žen, zároveň však šikovně nastínilo prolínání tradičního romského světa s tím moderním, střet názorů starší a mladší generace i rozdílné perspektivy mužů a žen. I tato mnohovrstevnatost nejspíš z inscenace vytvořila silný impulz pro následnou diskuzi s diváky.

Stejnou metodou vzniklo také další představení uvedené též v roce 2025 – *Příběhy přeživších*, v němž vystupují členové druhé generace přeživších holokaustu Romů. Představení ovšem nezůstává pouze u historické paměti, ale otvírá témata, s nimiž se herci a herečky potýkají v současnosti – předsudky, diskriminace a mnohdy i rasistické jednání.

Herci, herečky a všichni tvůrci, které můžeme zahrnout pod společného jmenovatele „romské divadlo“, vytvořili za posledních deset let živý prostor ve všech jeho podobách a formách, ve kterém se prolíná minulost se současností, tradice s experimentem, osobní výpověď s kolektivní pamětí. Tento nástroj uměleckého ztvárnění je tak zároveň otevřeným oknem do romské duše, které zve diváky k empatii, porozumění i kritické reflexi vlastního pohledu na svět kolem nás.

⁵ Na stránkách Slovo 21 je první rokycanské divadlo chybně zasazeno do období šedesátých let (viz <https://www.slovo21.cz/news/divadlo-trajo-a-predstaveni-djelem-djelem-uz-tuto-sobotu-opet-v-praze>).

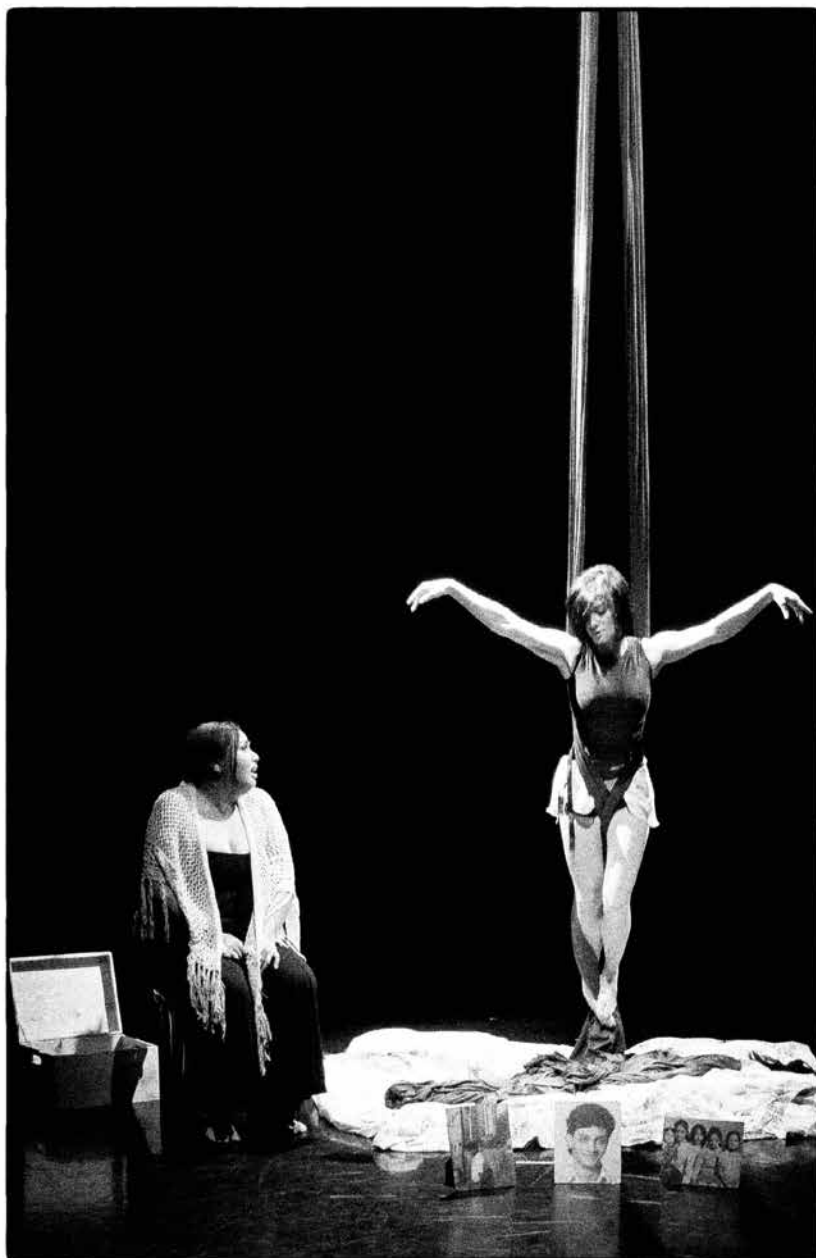
Jak nám I. Ferková potvrdila, mělo zde být správně na konci osmdesátých let. Divadelní představení *Taboris* secvičované v roce 1989 souborem *Amare neni* bylo tehdy věnované tématu utrpení Romů za druhé světové války a hra měla vyvrcholit osvobozením Rudou armádou. K plánovanému vystoupení však nedošlo z důvodu události v listopadu 1989, kdy si soubor uvědomil, že by v onu dobu s muzikálem oslavujícím osvoboditele z Ruska velký úspěch neměl (telefonický hovor s IF, prosinec 2025).

Literatura

- Ferková, I. (2008). Vakeriben pal e Anglija / Příběhy z Anglie. *Romano džaniben*, 15(1), 214–229.
- Heráková, A. (2020). Reflexe divadelního představení Gadžové jdou do nebe. *Romano džaniben*, 27(2), 201–204.
- Serinek, J. a Tesař, J. (2016). *Česká cikánská rapsodie (I–III)*. Triáda.

Zleva: Jaroslav Parčí, Pavlína Matiová, Roman Horváth, Tibor Žida, divadelní představení *Čirikloro, aneb co říká ptáček* (divadelní skupina Ara Art), režie: David Tišer | premiéra 2016 | Archiv organizace Ara Art

Zleva: Pavlína Matiová a Marta Balážová, divadelní představení *...a zase jsme spali pindral* (divadelní skupina Ara Art), režie: David Tišer | premiéra 2017 | Archiv organizace Ara Art

Zleva: Renata Cínová, Ladislav Goral, Olga Fečová, Dana Hrušková, Jan Rosenberg, Dana Dubjelová, divadelní přestavení *Kaj miro than*, formou Divadla utlačovaných pod vedením Davida Tišera, Lízy Urbanové a Dany Moree | premiéra 2018 | Archiv organizace Ara Art

Pavĺina Matiov, divadelní pedstaven *Dajori* (divadelní skupina Ara Art), režie: David Tišer | premiéra 2022 | Archiv organizace Ara Art

Zleva: Michal Žolták a Nikolas Ferenc, divadelní představení *Pal e mariklí* (divadelní skupina Ara Art), režie: David Tišer | premiéra 2023 | Archiv organizace Ara Art

David Tišer v divadelním představení *Gádžové jdou do nebe*, v němž hostoval spolu s Pavlínou Matiovou (Divadlo Husa na provázku), režie: Jiří Havelka | premiéra 2020 | Foto: David Konečný

David Tišer (uprostřed) v divadelním představení *Bídníci*, v němž hostoval spolu s Pavlínou Matiovou a Nikolasem Ferencem (Divadlo Husa na provázku), režie: Michal Hába | premiéra 2022 | Foto: David Konečný

Zprava: Ilona Ferková, Lucie Miková a Simona Bílá v divadelním představení *Djelem, Djelem* (amatérský divadelní soubor TRAJO), režie: Kateřina Volánková | premiéra 2022 v divadle Venuše ve Švehlovce, Praha | Foto: Irena Šormová | Archiv organizace Slovo 21

Zprava: Ilona Ferková a Lucie Miková v divadelním představení *Djelem, Djelem* (amatérský divadelní soubor TRAJO), režie: Kateřina Volánková | premiéra 2022 v divadle Venuše ve Švehlovce, Praha | Foto: Irena Šormová | Archiv organizace Slovo 21

Zleva: Jana Schmiedtová, Ilona Ferková, Žaneta Pompová, Lukáš Giňa, Karolína Giňová a Ethela Horváthová v divadelním představení *Djelem, Djelem* (amatérský divadelní soubor TRAJO), režie: Kateřina Volánková | premiéra 2022 v divadle Venuše ve Švehlovce, Praha | Foto: Irena Šormová | Archiv organizace Slovo 21

Zleva: Ilona Ferková a Emilie Machálková, na scéně zezadu Zdeněk Serinek a Zdeněk Daniel v divadelním představení *Příběhy přeživších*, formou Divadla utlačovaných pod vedením Lízy Urbanové a Dany Moree | premiéra 2025 v divadle VILA Štvanice, Praha | Foto: Vaiva Bezhan | Archiv organizace Slovo 21

Zleva: Marcela Surmajová, Zdeněk Serinek, Emilie Machálková, Jozef Miker, Ilona Ferková, Stanislav Svoboda, v divadelním představení *Příběhy přeživších*, formou Divadla utlačovaných pod vedením Lízy Urbanové a Dany Moree | premiéra 2025 v divadle VILA Štvanice, Praha | Foto: Vaiva Bezhan | Archiv organizace Slovo 21

Zleva: Václav Jelínek, Richard Samko, Ondřej Nosálek v divadelním představení *Černý partyzán* (Divadlo Minor), režie: Jan Jirků | premiéra 2025 | Foto: Zbyněk Hrbata

Na scéně zleva: Maria Siváková, Jana Telváková, Jarmila Surmajová, Greta Calleya, Blanka Voráčová st., Claudie Laborďová v divadelním představení *(Na)hlas*, formou Divadla utlačovaných pod vedením Lízy Urbanové a Dany Moree | premiéra 2025 v Café Husovka | Foto: Filip Moravec | Archiv organizace Slovo 21

Divadelní představení *(Na)hlas*, formou Divadla utlačovaných pod vedením Lízy Urbanové a Dany Moree | premiéra 2025 v Café Husovka | Foto: Filip Moravec | Archiv organizace Slovo 21

Divadelní představení *(Na)hlas*, formou Divadla utlačovaných pod vedením Lízy Urbanové a Dany Moree | premiéra 2025 v Café Husovka | Foto: Filip Moravec | Archiv organizace Slovo 21